

REVITALIZACIJA PODRUČJA OD POSEBNE DRŽAVNE SKRBI

Opći je zaključak da se obnova ratom stradalih područja već dulje vrijeme privodi kraju. Prema podacima do sredine 1998. Hrvatska je na obnovu ratom stradalih i poharanih područja bila utrošila 2,5 milijardi dolara. Koliko je taj iznos u međuvremenu narastao trebalo bi tek utvrditi. Sasvim je sigurno da je značajno prerastao 3, a možda se popeo i na pune 4 milijarde dolara. Obnovljeno je zaista mnogo, no opća je ocjena da obnova, koja je ponajprije bila namijenjena povratku protjeranih i prognanih, svoj opći cilj nije u cijelosti ostvarila. Na neka su se područja vratili gotovo svi njegovi negdašnji stanovnici, a na neka mnogo manji broj od očekivanog. Sve u svemu s vremenskim se odmakom i u nas potvrdila određena konstanta iz masovnih pokreta stanovništva izazvanih nesrećom, a rat je svakako među njima najveća. Redovito se nikad ne vrati jedna trećina stanovništva. Razlozi su raznovrsni i teško dokučivi, a često ovise i o trajanju egzila. No ipak je uočljivo da jedan dio izgnanog pučanstva razvija prema svojoj nekadašnjoj sredini ambivalentan odnos privlačenja i odbojnosti. To stanovništvo ne mogu vratiti nikakve obnove kuća, gospodarstva ili oštećene infrastrukture, nikakve beneficije i nikakve prijetnje. Rješenje je, dakle, u stradala, poharana i demografski te biološki oštećena područja privući nove stanovnike koji će tom području dati nov poticaj i zamah. Posebno i stoga što su mnoga stradala područja i prije doživljavala slične egzoduse. Ideja je naime vrlo jednostavna: napraviti od stradalog područja mjesto koje neće biti privlačno samo sentimentima preplavljenim povratnicima, nego i drugima koji bi mogli poželjeti tamo otići. A upravo to onda može dati poticaj i onima koji su otišli i čvrsto odlučili da se više nikad ne vrate.

REVITALIZATION OF AREAS OF SPECIAL NATIONAL INTEREST

The renewal activities in Croatia are almost completed, at least with respect to residential buildings. However, the basic objective, the return of refugees and displaced persons, has not been fully realized. Return on a larger scale is hindered by the fallen economy and poor quality of life which can especially be seen in an inadequate quality of municipal infrastructure and in the lack of public facilities. For that reason, a portion of the proceeds of the EIB loan has been used to renovate such facilities, upgrade residential buildings, improve facades, and remove the wreckage. On the other hand, it should be noted that renewal efforts have not exclusively been reserved to war-stricken areas. Such activities have also been undertaken in zones that are not directly affected by war, but are undeveloped and demographically disadvantaged. An accurate account of the facilities to be reconstructed all over Croatia is given in the article, and it is specified how much proceeds from the one-hundred-million-euro worth program will be invested in each area. This amount covers the cost of preparatory work, design, review, construction, expert supervision and project management. The program started last year and is to be completed in 2005.

Vjerojatno je to zakonodavcu svojedobno dalo ideju da uspostavi područja od posebne državne skrbi s raznovrsnim beneficijama. Odluku je donio Sabor 1996. podijelivši područja od posebne državne skrbi u dvije skupine. U prvoj su se našla područja općina okupirana do 1995., i uz državnu granicu čije općinsko središte (ne veće od 5000 stanovnika) nije udaljeno više od 15 km od državne granice, a u drugoj sva područja okupirana do 1995. koja nisu uključena u prvu skupinu. Poslije je formirana i treća skupina u koju su ušla i pogranična područja sa susjednom Slovenijom. Konačno je zakonskim izmjenama 2002. odlučeno da se ta treća skupina formira na temelju 4 posebna kriterija razvijenosti: ekonomskim, strukturnim, demografskim i posebnim. Njih Vlada utvrđuje jednom na godinu. Tako se krajem 2002. u trećoj skupini našlo 69 općina, od kojih su neke bile i iz najrazvijenijih hrvatskih županija.

Od ukupno 547 gradova i općina u Hrvatskoj, 170 u cijelosti i 10 djelomično pripada tim područjima, dakle praktički jedna trećina. Njihov ras-

pored pokazuje da osim grada Zagreba nema ni jedne županije bez grada ili općine uključene u područja o kojima se država treba posebno skrbiti.

Ta su područja utvrđena radi "otklanjanja posljedica rata, bržeg povratka prognanika i izbjeglica, poticanja demografskog i gospodarskog napretka te postizanja što ravnomjernijeg razvitka". Radi se uglavnom o nerazvijenim ili nekad razvijenim pa devastiranim područjima od kojih su neka (iz 1. i 2. skupine) pretrpjela petogodišnju odnosno osmogodišnju okupaciju. U tim područjima, prema popisu iz 2001., živi 679.657 stanovnika, ili 15,3 ukupnog stanovništva Hrvatske. Skupine su gotovo jednake i na svaku približno dolazi po jedna trećina. Dakako da se najviše stanovništva (119.404) nalazi na području Vukovarsko-srijemske županije.

Na tim se područjima stopa nezaposlenosti penje i do 32 posto i ima znatno više nekvalificirane radne snage nego u drugim dijelovima Hrvatske. Mnoge od tih općina nisu u stanju svoje izdatke pokriti приходima, a većina bez potpora ne može financirati ni osnovne obvezne funkcije.

Tako se promijenio i pristup obnovi ratom stradalih područja, jer su u obnovu uključena i područja koja su izravno s ratom imala vrlo malo dođira. Odlučeno je da se posebnim programom na tim područjima obnovi kapitalna i komunalna infrastruktura, stambene jedinice, objekti javne namjene te uredi prostor i zaštitu okoliš. U kapitalnu infrastrukturu uključena je sanacija ratom oštećenih sustava elektroenergetike, vodoopskrbe i glavne cestovne mreže te sustavi odvodnje koji se zbog slabe razvijenosti obnavljaju i grade. Komunalna infrastruktura obuhvaća infrastrukturu u nadležnosti gradova i općina, dakle niskonaponsku mrežu,

Devastirani i neobnovljeni hotel u Gospiću

vodoopskrbnu mrežu, kanalizaciju, plinifikaciju i mjesne ceste koje treba dovesti do razine u kojima su bile prije rata. U obnovi stanova posebna se pažnja poklanja obnovi stanova u višestambenih zgradama, a od objekata javne namjene obnavljaju se ili grade domovi zdravlja, dječji vrtići, dječja i športska igrališta te domovi kulture, knjižnice i muzeji. U dijelu namijenjenom uređenju prostora posebno je istaknuto vraćanja vizualnog identiteta središtima gradova i naselja. To uključuje uklanjanje ruševnih dijelova građevina te uređenje i saniranje pročelja na zgradama u središtima, hortikulturno ure-

đenje i popločavanje te uređenje trgova i ulica.

Na temelju tako razrađenih kriterija za povratak iseljenih i poboljšanje kvalitete života na područjima od posebne državne skrbi negdašnje je Ministarstvo za javne radove, obnovu i graditeljstvo zatražilo od EIB-a (Europske investicijske banke) zajam od 50 milijuna eura. Na takav zajam mora se uložiti još toliko vlastitih sredstava i tako je dobiveno 100 milijuna eura. No riječ je o vrlo povoljnom zajmu koji se vraća u 20 godina s pet godina počeka, a dinamika povlačenja tog zajma predviđala je trošenje 10-postotne svote u 2003.,

65 posto u 2004. i preostalog iznosa u 2005. Dakle ovo je godina kada Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka troši najveći dio predviđenog novca. Valja reći da je najveći dio namijenjen objektima kapitalne i komunalne infrastrukture (400 milijuna), objektima javne namjene (175,86 milijuna) i za obnovu 1021 višestambenog objekta (174,73 milijuna kuna).

Kako smo saznali u razgovoru s Natašom Frančulom, dipl. ing. arh., stručnom savjetnicom iz Odjela za izgradnju objekata javne namjene u spomenutom Ministarstvu, novac je raspoređen prema županijama, a prioriteti

i objekti dobiveni su nakon svestrane analize potreba i mogućnosti. Napomenula je da se svote odnose na planirane radove, a da, ovisno o potrebama, u realizaciji može doći do većih ostupanja.

Najveća je svota od 132,57 milijuna kuna namijenjena Ličko-senjskoj županiji, a najveći dio toga (84,07 milijuna) otpada na kapitalnu i komunalnu infrastrukturu koja je ili teško stradala u ratu ili je i prije bila slabo razvijena. Obnovi stambenih jedinica namijenjeno je 23,8 milijuna, a obnovi ili izgradnji objekata javne namjene 24,7 milijuna kuna.

Slijedi Vukovarsko-srijemska županija koja je u ratu najviše stradala, a počela se obnavljati 1998. nakon mirne reintegracije. Namijenjeno joj je 128,4 milijuna, od čega će radovi obnove kapitalne i komunalne infrastrukture u pet gradova i općina stajati 53,4 milijuna, obnova stambenih jedinica 37,5 milijuna, a obnova i izgradnja objekata javne namjene 38,5 milijuna kuna. Valja reći da se ti iznosi odnose i na obnovu teško stradalog središta Vukovara, koje tek s ovim programom dobiva priliku ukloniti ruševine i urediti pročelja u svom središtu.

Za Sisačko-moslavačka županiju je namijenjeno 104,15 milijuna kuna. Od toga na kapitalnu i komunalnu infrastrukturu u 12 općina i gradova otpada 42,8 milijuna, na obnovu stambenih jedinica 40,35 milijuna te na obnovu i izgradnju objekata javne namjene 21 milijun kuna.

Sljedeća je po visini ulaganja Požeško-slavonska županija sa 67,7 milijuna kuna. Od toga je za kapitalnu i komunalnu infrastrukturu 21,3 milijuna, za obnovu stambenih jedinica 22,9 milijuna i za objekte javne namjene 23,5 milijuna kuna. Vrlo su slične svote (62,93 milijuna kuna) i u Zadarskoj županiji. I ovdje je najveći dio od 43,6 milijuna za kapitalnu i komunalnu infrastrukturu, utrošit će se u 11 općina i gradova, a preostalo

Zgrada Radničkog doma u Vukovaru pred obnovom

Obnova Hrvatskog doma u Vukovaru s kazališnom dvoranom

Devastirana još neobjavljena robna kuća u Vukovaru

je za stambene jedinice i objekte javne namjene. I u Osječko-baranjskoj županiji iznos je sličan (59,36 milijuna kuna), a najveći je dio (51,4 milijuna) namijenjen kapitalnoj i komunalnoj infrastrukturi. Preostali novac (7,96 milijuna) uglavnom je namijenjen objektima javne namjene, dok su stambene jedinice ili obnovljene ili su uključene u druge programe obnove.

U Šibensko-kninskoj županiji utrošit će se 44,9 milijuna kuna, od čega na infrastrukturu 18,8 milijuna, stambene jedinice 12,8 milijuna i objekte javne namjene 13,3 milijuna kuna. Na Brodsko-posavsku županiju otpada iznos od 36,35 milijuna kuna, od čega je najviše (22,8 milijuna) namijenjeno infrastrukturi.

Slijede županije sa svotama nešto većim od 20 milijuna kuna, a to su Bjelovarsko-bilogorska (23,5) i Virovitičko-podravska (20,3 milijuna). Preostalim će se županijama dodijeliti približno desetak milijuna, a to su Dubrovačko-neretvanska (13,7), Splitsko-dalmatinska (10,75) i Zagrebačka županija (10,2 milijuna kuna).

Kao i za svaki projekt koji je financirala neka europska ili svjetska banka i ovdje je potrebna stroga kontrola troškova, a postupak ugovaranja svih usluga, robe i radova teče sukladno Zakonu o javnoj nabavi. Cijelim se područjem upravlja preko tri operativna područja, a područni nadzor koordinira sve sudionike u izgradnji odnosno sanaciji objekata na svom području. Poslovi lokalnog nadzora vezani su isključivo za jedan pojedinačni objekt, a kontrolira se trošenje sredstava prema namjeni, dinamici i svoti. Ujedno se velika pozornost posvećuje kvaliteti izvedenih radova.

Ukupna je vrijednost ovog trogodišnjeg projekta 750,59 milijuna kuna. U tu su svotu uključeni troškovi pripreme, projektiranja i revizije projekata, izvođenje radova, stručni nadzor i upravljanje projektima.

Branko Nadilo